

Hodowla koni rasy wielkopolskiej w IZ PIB ZD w Pawłowicach

Ireneusz Dymarski, Marian Kamyczek

*Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy,
Zakład Doświadczalny Pawłowice, ul. Mieżyńskich 14, 64-122 Pawłowice*

Rasa koni wielkopolskich wywodzi się z koni półkrwi, które poddawano doskonaleniu i kształtowaniu już w drugiej połowie XIX w., głównie na terenie rejencji poznańskiej, a w późniejszym okresie na terenie województwa poznańskiego. W 1897 r. wydano rejestr klaczy, a trzy lata później opublikowano pierwszy tom Poznańskiej Księgi Stadnej Klaczy Półkrwi, w którym zapisano 2319 klaczy (Nowicka-Postulszna i Żuławski, 2002). W okresie przed I wojną światową w majątku Pawłowice, obejmującym również folwarki, utrzymywano łącznie 158 koni (Handbuch..., 1913). Po pierwszej wojnie światowej, według spisu z 1921 r. na terenie województwa poznańskiego utrzymywanych było ponad 273 tys. koni, w tym w obszarach dworskich ponad 87 tys. (Księga ..., 1926). Majątek pawłowicki, należący do hr. Krzysztofa Mielżyńskiego, posiadał obszar 2204 ha, w tym ziemi uprawnej było 1611 ha. Zajmowano się w nim głównie reprodukcją uznanych nasion zbóż i buraków, hodowlą bydła czarno-białego rasy nizinnej (131 szt.) oraz utrzymywano ponad 100 koni. Majątek przynosił czysty dochód gruntowy w wysokości 9631 talarów (Księga ..., 1926).

Po II wojnie światowej majątek ziemski w Pawłowicach został upaństwowiony. Początkowo przekazano go Polskiemu Towarzystwu Zootechnicznemu, a w 1949 r. Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego przejął na krótko zarząd nad utworzonym Zakładem w Pawłowicach. W 1951 r., na wniosek Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych zespół gospodarstw rolnych, obejmujący Pawłowice (622 ha), Kociugi (409 ha), Robczysko (290 ha) oraz Ciołkowo (466 ha), włączono do Instytutu Zootech-

niki w Krakowie (Ostrowski, 1996). W 1974 r. została powołana Pracownia Hodowli Koni, kierowana przez dr inż. Marię Świdzińską. Zajmowała się ona oceną reproduktorów i klaczy pełnej krwi angielskiej oraz prowadziła badania nad zagospodarowaniem i użytkowaniem pastwisk dla koni. W 1995 r. Zakład posiadał łącznie 37 koni, głównie klaczy zarodowych i młodzięży (Ostrowski, 1996).

W okresie powojennym trwały prace nad doskonaleniem konia rasy wielkopolskiej w kierunku zwiększenia kalibru, ekspozycji dzielności użytkowej, szlachetności i suchości. Przybliżyło to typ konia wielkopolskiego do nowych kierunków użytkowania, takich jak jeździectwo i sport, przy zachowaniu pełnej przydatności do warunków coraz bardziej zmechanizowanego rolnictwa (Waligóra, 1985).

W okresie ostatnich 40 lat w Zakładzie Doświadczalnym w Pawłowicach używano do kojarzeń szereg ogierów, które pozwoliły na uzyskanie wartościowego potomstwa. Należy do nich zaliczyć Kwakiera (ur. 1970), pochodzącego po ojcu Arlet xo (ur. 1952) – czołowym ogierze hodowli SK Pruchna, używanym w SK Pepowo oraz matce Kryzie (ur. 1959), która wywodziła się od uznanego ogiera Dyrektoriat, hodowli SK Liski (ur. 1951), będącego synem Celsiusa (ur. 1943), jednego z czołowych ogierów w tej rasie. Kolejnym ogierem użytym w ZD Pawłowice był Sort (ur. 1973), po ogierze Oltis (ur. 1966) od klaczy Sosna (ur. 1966). Następnym był Jard (ur. 1970), mający w rodowodzie ogiera Aretit (ur. 1969) i klacz Jesiotra (ur. 1971), która ma w rodowodzie cenionego konia sportowego Szczecin xx (ur. 1946). Kolejnym

ogierem wykorzystywanym w ZD Pawłowice był Romanus (ur. 1981), pochodzący po ogierze Cyferus (ur. 1977) od klaczy Rawenna. Ogier Indeks (ur. 1988), posiadający w rodowodzie ogiera Niferak (ur. 1979) i klacz Imanę (1980), został również użyty w celu uzyskania wartościowego potomstwa. Urodzony rok później Malachit (ur. 1989) posiadał w rodowodzie ojca Dido han. (1979) i klacz Marikę, pochodzącą po wcześniej wymienionym Cyferusie. Klacz Marika ma w rodowodzie krew ogiera Aquino xx, który jest ojcem największej liczby koni sportowych, osiągających największą ilość punktów, szczególnie w skokach przez przeszkody (Chachuła i Bucholc-Ferenstein, 1976). W latach 90. ubiegłego wieku w Zakładzie Doświadczalnym w Pawłowicach korzystano z takich ogierów, jak Fred (ur. 1991), po Colorado (ur. 1986) od klaczy Forpoczta (ur. 1979), czy Bavarians (1993), pochodzący po Emetycie (ur. 1987) od klaczy Bawarka (ur. 1986). Klacz Bawarka po ojcu, którym był Judex (ur. 1976), odziedziczyła również krew ogiera Aquino xx.

Potomstwo męskie, jakie uzyskano z kojarzeń z tymi ogierami, było sprzedawane do Stad Ogierów po przebyciu treningu w Zakładach Treningowych. Pochodzący po Kwakierze od klaczy Starka, urodzony w 1989 r. ogier Komandor (rys. 1) został sprzedany do PSO w Gnieźnie. Ogier Kurant (ur. 1990), pochodzący również po Kwakierze od klaczy Rolka, uzyskał dobre wyniki bonitacyjne i został sprzedany do PSO w Sierakowie. Kolejny ogier – Rapsod (ur. 1995), pochodzący po Romanusie od matki Forsa, został sprzedany do Zakładu Treningowego w Białym Borze, gdzie ukończył 8-miesięczny trening i przeszedł próby dzielności, uzyskując wynik bdb. Do tego samego Zakładu Treningowego skierowany został również ogier Impet (ur. 1995), pochodzący po ojcu Indeks i matce Dafne. Ukończył on 8-miesięczny trening, a następnie został przekazany do stada ogierów w Sierakowie. Kolejny z ogierów to Impas (ur. 1995), pochodzący po ogierze Indeks od Trakcji, który po ukończeniu 8-miesięcznego treningu i próbach dzielności otrzymał przydział do Stadniny Koni w Nowielicach. Ogiery Trol (ur. 1996) oraz Trubadur (ur. 1996), uzyskane w wyniku kojarzenia Freda w pierwszym przypadku z klaczą Troja, a w drugim przypadku z klaczą Tracja, zostały sprzedane do Zakładu

Treningowego w Białym Borze, a następnie skierowane do stada ogierów w Sierakowie.

Uzyskane pod koniec lat 90. ogiery Tenor (ur. 1997), gdzie ojcem był Malachit a matką Troja oraz Raban (ur. 1998), pochodzący po ogierze Bavarians od Roksany, zostały sprzedane do Zakładu treningowego w Białym Borze. Ogółem w latach 1997–2004 sprzedaż hodowlana wyniosła 72 szt., w tym 25 ogierów w wieku powyżej dwóch lat.

W rejestrze ogierów rasy wielkopolskiej na rok 2011 pod numerem 1831 znajduje się ogier Kurant, pochodzący z hodowli IZ PIB ZD Pawłowice. Na ogółem 161 ogierów rasy wielkopolskiej, figurujących w rejestrze na 2011 rok, 4 ogiery (Armin, Eger, Kuba, Siquest) pochodziły po ojcach lub matkach z pawłowickiej hodowli.

W uzyskaniu dobrych wyników w Zakładzie Doświadczalnym w Pawłowicach szczególnie zasłużyły się takie klacze, jak Starka (ur. 1982), której potomstwem były ogiery Koman or i Badziar oraz Starówka. Cenną klaczą była również Rolka, której potomstwo to ogier Kurant oraz klacz Roksana. Kolejna wartościowa klacz to Taverna (ur. 1994), po której pochodzą ogier Talent oraz klacze Tequila i Tancerka. Od klaczy Tracja (rys. 2) uzyskano 2 ogiery – Impas i Traktat oraz 3 klacze – Tracja, Trampa i Tunezja.

W latach 1973–1997 w Zakładzie Doświadczalnym w Pawłowicach istniała sekcja jeździecka, w której startowali liczni zawodnicy. Do najważniejszych osiągnięć sportowych należy zaliczyć:

- rok 1976 – Waldemar Kaczmarek na koniu Rampart zajął 11. miejsce w Mistrzostwach Polski Juniorów w ujeżdżaniu,
- rok 1979 – Maciej Matuszewski na koniu Rampart zajął 1. miejsce w Mistrzostwach Wielkopolski Juniorów w ujeżdżaniu w Poznaniu,
- rok 1979 – Maciej Matuszewski na koniu Jar zajął 5. miejsce w Mistrzostwach Wielkopolski Juniorów w skokach w Poznaniu,
- rok 1983 – Benedykt Kurowski na koniach Jar i Jagiz zajął 10. miejsce w Mistrzostwach Wielkopolski Juniorów LZS w Łącku,
- rok 1984 – Benedykt Kurowski na koniach Jar i Jagiz zajął 5. miejsce w Mistrzostwach Wielkopolski Juniorów LZS w Łobzie.

Działalność sekcji jeździeckiej wpływała

na zainteresowanie hodowców oraz innych klubów jeździeckich materiałem pochodzącym z Pawłowic, co pozwalało na produkcję wartościowych reproduktorów.

Komandor (1989)	Kwakier (1970)	Arlet (1952)	Amur I (1929)	Novello (1917)	Cicero 1902 Nivolnice 1908		
			Arlette (1941)	Montragonez (1922)	Velox (1910) Sarasquette (1903)		
				Amandine (1937)	Duce (1932) Aline V		
			Kryza (1958)	Dyrektoriat (1951)	Celsius (1943)	Hirtensang (1930) Cella (1937)	
					Dyrektywa (1945)	Hidalgo (1941) Dyrekcja (1937)	
		Kronika (1953)		Hindus (1935)	Favo (1927) Igliczka (1930)		
				Królewna (1942)	Aufseher (1928) Fiksotka		
		Starka (1982)		Wenden (1965)	Akcjonariusz (1952)	Sandor 1932	Tempelhueter (1904) Sanduhr (1922)
						Akcja (1947)	Polarstern (1930) Dyrekcja (1937)
			Wenezuela (1958)		Dreibund (1938)	Dresus (1923) Hara (1927)	
					Wenus (1940)		
	Strzałka (1973)		Modlin (1961)	Murgrab (1956)	Hetman I (1939) Muza (1944)		
				Strzała (1953)	Loewenstolz (1942)		
		Lena XI					

Rys. 1. Rodowód ogiera Komandor – hodowli IZ PIB Zakład Doświadczalny Pawłowice
Fig. 1. Pedigree of Komandor stallion from the Pawłowice Experimental Station of the National Research Institute of Animal Production

	Citroen (1977)	Doryant (1967)	Negresco (1957)	Sica Boy (1951)	Sunny Boy (1944) Sica (1944)	
				Folle Nuit (1940)	Astrophel (1931) Folle Passion (1931)	
			Dracena (1962)	Hirohito (1952)	Dar es Salam (1945) Hiroszima (1944)	
				Dorabella (1955)	Aquino xx (1948) Dorotea (1950)	
			Cicha (1963)	Faun (1944)	Faust (1926)	Kings Idler (1916) Bomba (1915)
		Cizba		Derkacz (1944)	Artus (1925) Dante (1939)	

Trakcja	Tratwa (1975)	Cebion (1969)	Frezer	Celina (1949)	Dukla (1941)
					Jola
				Dekanter (1950)	Skarb (1936)
			Fanza (1952)	Habanera (1938)	
				Hunnenkoenig (1941)	
				Bandera (1937)	
		Cybeta	Diamant (1957)	Nanouk (1950)	
				Delly (1951)	
			Cyranka (1957)	Aquino xx (1948)	
				Czapla (1949)	
		Tatra (1966)	Monument (1957)	Hipparch (1952)	Mizocz (1936)
					Hera XIII (1935)
				Rita	Kirkor
					Dola 3
Hydra II	Brokat				
	Hydra	Hymen (1951)			

Rys. 2. Rodowód klaczy Trakcja – hodowli IZ PIB Zakład Doświadczalny Pawłowice
 Fig. 2. Pedigree of Trakcja mare from the Pawłowice Experimental Station of the National Research Institute of Animal Production

Literatura

- Chachuła J., Bucholc-Ferenstein W. (1976). Polskie konie wierzchowce. PWRiL, Warszawa.
- Handbuch des Grundbesitzes im Deutschen Reiche Provinz Posen (1913). Berlin.
- Księga adresowa gospodarstw rolnych województwa poznańskiego (1926). Poznań.
- Nowicka-Posłuszna A., Żuławski M. (2002). Hodowla koni półkrwi w Wielkopolsce. Prz. Hod., 3: 22–28.
- Ostrowski R. (1996). Zootechniczny Zakład Doświadczalny Pawłowice. W: Instytut Zootechniki 1950–1995 (wydawnictwo jubileuszowe), ss. 283–291.
- Waligóra W. (1985). Monografia przedsiębiorstw hodowli zarodowej Wielkopolski, Ziemi Lubuskiej i Pomorza Zachodniego w latach 1945–1984. PWRiL, Poznań.

WIELKOPOLSKI HORSE BREEDING AT THE PAWŁOWICE EXPERIMENTAL STATION OF THE NATIONAL RESEARCH INSTITUTE OF ANIMAL PRODUCTION

Summary

Wielkopolski horses derive from half-bred horses that were improved and developed from the second half of the 19th century, mainly in the Poznań administrative region, and later in the Poznańskie voivodeship. Over 100 horses of this breed were kept in Pawłowice in an estate owned by count K. Mielżyński.

After World War II, the landed estate in Pawłowice was nationalized. In 1951, a farm complex encompassing Pawłowice (622 ha), Kociugi (409 ha), Robczysko (290 ha) and Ciołkowo (466 ha) was incorporated into the National Research Institute of Animal Production in Kraków.

During the postwar period, efforts to improve Wielkopolski horses were aimed to increase frame size, giving emphasis to productive performance, noble character and dry constitution. This brought the Wielkopolski type of horse closer to new production types such as riding and sports, while fully retaining their suitability for the conditions of increasingly mechanized agriculture.

Over the last 40 years at the Experimental Station in Pawłowice, a number of stallions were used to produce valuable offspring. In 1973–1997 at the Experimental Station in Pawłowice, the activity and sports successes of the riding section aroused interest from breeders and other riding clubs in the material from Pawłowice, thus enabling production of valuable sires.